

ASIGURĂRI ȘI PENSII

Precizăm că autorul și editorul nu sunt răspunzători pentru nici o pierdere cauzată vreunei persoane juridice sau fizice care acționează sau se abține de la acțiuni ca urmare a consultării materialelor publicate în această lucrare.

Prezentul material cuprinde cadrul legislativ valabil până la data de 1.05.2019. Această precizare este importantă datorită instabilității legislative din domeniu.

**PAUL TĂNĂSESCU
ROXANA IONESCU**

ASIGURĂRI ȘI PENSII

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2019**

Cuprins

Cuvânt înainte	7
Capitolul 1. Considerente teoretice privind securitatea socială și protecția socială	9
1.1. Conceptele de securitate și de protecție socială	9
1.2. Strategia Europa 2020	16
1.3. Cuvinte cheie.....	19
1.4. Verificarea cunoștințelor	20
1.5. Grile de rezolvat.....	20
1.6. Răspunsuri la grile.....	22
Capitolul 2. Politica de securitate socială	23
2.1. Repere ale politicii sociale	23
2.2. Cuvinte cheie.....	30
2.3. Verificarea cunoștințelor	30
2.4. Grile de rezolvat.....	31
2.5. Răspunsuri la grile.....	32
Capitolul 3. Asigurările sociale de stat	33
3.1. Conceptul de asigurări sociale de stat	33
3.2. Sistemul de asigurări sociale din România	35
3.2.1. Pensii	39
3.2.2. Indemnizațiile și ajutoarele de asigurări sociale	49
3.3. Sisteme de pensii la nivel internațional.....	54
3.4. Bugetul asigurărilor sociale de stat	56

3.5. Etapele procesului bugetar la nivelul Bugetului asigurărilor sociale de stat din România	57
3.6. Cuvinte cheie.....	62
3.7. Verificarea cunoștințelor	63
3.8. Grile de rezolvat.....	64
3.9. Răspunsuri la grile.....	69
Capitolul 4. Sistemul de pensii administrate privat din România.....	71
4.1. Aspecte generale privind pensiile administrate privat	71
4.2. Pensia de stat administrată privat (Pilonul II).....	73
4.3. Pensia facultativă administrată privat (Pilonul III)	82
4.4. Cuvinte cheie.....	87
4.5. Verificarea cunoștințelor	88
4.6. Răspunsuri la grile.....	89
Capitolul 5. Asigurările de viață private tip pensie	90
5.1. Prezentare generală a asigurărilor de viață.....	90
5.2. Asigurările tradiționale	98
5.3. Asigurările Unit linked (investiționale)	101
5.4. Cuvinte cheie.....	106
5.5. Grile de rezolvat.....	107
5.6. Răspunsuri la grile.....	108
Capitolul 6. Asistența socială în România.....	109
6.1. Conceptul de asistență socială.....	109
6.2. Cuvinte cheie.....	116
6.3. Verificarea cunoștințelor	116
6.4. Grile de rezolvat.....	117
6.5. Răspunsuri la grile.....	120
Bibliografie selectivă	121

Cuvânt înainte

Lucrarea „Asigurări și pensii” conține note de curs actualizate, informații utile publicului larg, întrebări, grile de rezolvat și probleme care se adresează tuturor celor interesați de acest domeniu socio-economic.

În lucrarea de față ne-am propus să prezentăm principalele aspecte teoretice și practice ale sistemului românesc de asigurări și protecție socială. Pentru aceasta am considerat a fi utilă concentrarea aspectelor teoretice și aducerea la cunoștința cititorului a noutăților pe care le poate utiliza în viața de zi cu zi.

Adresându-se și studenților economiști, cartea „Asigurări și pensii” ajută la sintetizarea conținutului disciplinelor cu un pronunțat caracter social din curricula universitară.

Accesul cititorilor la informațiile cuprinse în prezenta lucrare este facilitat de folosirea unor modalități variate de expunere și prezentare, descrieri, comparații etc.

Bibliografia selectivă oferă celor interesați posibilitatea de a cunoaște problematica amplă a protecției sociale contemporane, de a aprofunda cunoștințele dobândite printr-un proces complex și continuu de training.

Realizarea acestei lucrări a fost cerută de către studenții economiști pentru o mai rapidă învățare a noțiunilor economico-sociale ale protecției sociale în România. Totodată, această carte se adresează oricărui

cititor dornic să cunoască, într-un timp scurt, principalele probleme ale asigurărilor și protecției sociale în România.

Pentru o abordare interdisciplinară, cum este problematica asigurărilor sociale, am apelat la experiența unor specialiști incontestabili în domeniile lor de activitate, care au sprijinit realizarea acestei lucrări.

Autorii

Capitolul 1

Considerente teoretice privind securitatea socială și protecția socială

1.1. Conceptele de securitate și de protecție socială

Nevoia unei securități individuale și colective a existat dintotdeauna.

Din punct de vedere juridic și istoric, elemente de protecție socială întâlnim în Dreptul Roman¹, iar primele forme de asistență socială se găsesc în jurul unor așezăminte ce cult, unde erau ocrotiți bolnavii și oamenii săraci ai vremii. Primele forme de protecție socială au apărut în secolul al XIX-lea sub forma unor măsuri de asigurări sociale, dar într-un mod primitiv.

Ca principiu, natura sistemelor de securitate socială este strâns legată de modul lor de finanțare.

Astfel, când protecția socială a cetățeanului este individuală, ea este finanțată din resursele bănești ale

¹ Dreptul Roman constituie ramura unui sistem de drept care a intrat în vigoare între anii 754 î.e.n. Dreptul roman cuprinde totalitatea normelor de conduită, instituite sau sancționate de statul roman și constituie un sistem extrem de vast și de complex, format dintr-o multitudine de ramuri și instituții juridice (a se vedea lucrarea Drept Roman, autor Prof. univ. dr. EMIL MOLCUȚ, Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir)

acestui în mod voluntar, în speranța unei acoperiri ale riscurilor posibile și viitoare. Metoda s-a dovedit costisitoare în timp, puțin eficace și aplicabilă doar păturilor sociale avute.

Dacă asistența publică este mai simplu de gestionat, **asigurările sociale** au implicații ample care obligă organizarea de sisteme complexe de protecție socială. Deci, vom distinge din punct de vedere financiar următoarele legături: asistență-impozit și asigurare-cotizații, așa cum se distinge în schema de mai jos:

ASISTENȚĂ	IMPOZIT
ASIGURARE	COTIZAȚII

Asistența, în sens tradițional, vizează acoperirea unor nevoi ale oamenilor foarte săraci și/sau foarte bolnavi. Asistența este, prin excelență, organizată de către stat și de colectivitățile locale, care trebuie să prevadă în bugetele lor sumele bănești necesare acoperirii acestor nevoi și sursele de constituire ale acestora, adică din impozite și taxe locale. Remarcăm faptul că asistența este independentă de eventualele contribuții plătite sau nu de către aceste categorii sociale foarte sărace.

În România, sistemul de pensii este administrat de Ministerul Muncii și Justiției sociale, fiind încadrat în domeniul protecției sociale.

În România, cheltuielile cu asistența socială de stat cuprind: un sistem specific de pensii (pensii I.O.V.R.¹,

¹ I.O.V.R – invalizi, orfani, văduve de război.

pensii ale foștilor deținuți politici etc.), indemnizații precum și alte acțiuni cu caracter de prevedere socială.

Fondurile necesare realizării asistenței de stat în România provin de la Bugetul de Stat precum și de la bugetele locale, spre deosebire de asigurările sociale care sunt finanțate din Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat.

Pentru a se proteja împotriva riscului, tehnica clasică și cea mai eficientă în același timp este cea a asigurării.

Protejându-mă pe mine, protejerez și pe alții! Prin asigurare se realizează de fapt o solidaritate de care beneficiază cei afectați de riscul asigurat.

Asigurările pot fi private, gestionate de către companiile de asigurări pe o piață concurențială legiferată, pentru obținerea de maximum de profit sau **sociale**, administrate de către instituții ale statului. La asigurările private, identificăm ca venituri specifice din activitatea de asigurare, primele de asigurări, iar ca prestații, odată cu producerea riscurilor asigurate, indemnizațiile de asigurare (despăgubiri), calculate conform clauzelor din contractele de asigurare.

Asigurările sociale reprezintă o formă specială de protecție pe care societatea o acordă membrilor săi, o modalitate de sprijin care contracarează efectele riscurilor economice și a altor riscuri (pierderea veniturilor din cauza îmbolnăvirilor, reducerea capacității de muncă la vârste înaintate etc.).

La asigurările sociale distingem cotizații (contribuții) la bugetele de profil (Bugetul Securității Sociale, Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat sau alte denumiri), iar ca prestații, pensiile și alte forme de ocrotire a persoanelor atunci când riscurile sociale s-au produs.

Riscul social este un concept specific sistemului de securitate sociala. Etimologic vorbind, cuvântul *risc* provine de la cuvântul francez *risque*, semnificând „pericol, primejdie, rizie”. Acest termen utilizat în domeniul securității sociale capătă calificativul „social”, devenind „risc social.”

Dacă ne referim la riscurile sociale, adică acelea definite conform **Convenției nr. 102 din anul 1952 a Organizației Internaționale a Muncii**¹, adică de exemplu riscul de boală, maternitatea, invaliditatea, bătrânețea, accidentul de muncă sau boala profesională, decesul (protecția urmașilor), sarcinile familiale, șomajul, remarcăm legătura între contribuție și prestație, de unde și expresia prestație contributivă. Așadar, riscurile sociale sunt acele riscuri inerente vieții sociale.

În modelul de asigurări sociale propus de Bismarck, prestația este proporțională cu venitul. În modelul propus de Lord Beveridge, primează logica necesității. Astfel, asiguratul va primi prestații care să îi asigure o necesitate, respectiv pe aceea de a trăi decent, considerată ca fiind strict necesară.

În majoritatea țărilor lumii, asigurările sociale sunt obligatorii, acest lucru fiind impus de către stat. Cu toate acestea, întâlnim și asigurări sociale complementare ce sunt facultative, de exemplu, în Franța, asigurările sociale pentru pensii complementare, constituite pe baze profesionale și organizate de către stat. Din păcate, în numeroase state din

¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, parte I, nr. 325/15.05.2009.

Africa și Asia nu există niciun sistem de asigurări sociale, situația economică a acestor state fiind foarte precară.

Izvoarele de formare a fondurilor asigurărilor sociale din țara noastră sunt în general contribuțiile, ce se plătesc de către agenții economici, dar și de populație, precum și alte surse, conform schiței de mai jos:

1. C.A.S.-ul plătit de agenții economici și populație.

2. Alte contribuții bănești ale populației.

3. Contribuția agricultorilor.

4. Contribuția slujitorilor cultelor.

5. Contribuțiile diferențiate ale salariaților și pensionarilor care merg la tratament balnear și odihnă.

6. Contribuția persoanelor care lucrează exclusiv pe bază de convenții.

7. Alte venituri, conform legii.

Termenul de securitatea socială este un concept cuprinzător, amplu, care cuprinde, în esență, două componente: asigurările sociale și asistența socială. Intre conceptele de asigurări sociale și securitate socială există raporturi ca de la parte la întreg.

Cuvântul securitate își are originea în latinescul *securitas* (în franceză – *sécurité*, în engleză *security*); el

înseamnă protecție, apărare, stare de siguranță, faptul de a fi pus la adăpost de orice pericol

Termenul de securitate socială a fost pentru prima dată folosit, din punct de vedere juridic, în Legea americană a securității sociale (*Social Security Act*, din anul 1935).

Astfel, conform **J. H. Richardson**, scopul esențial al securității sociale este acela de a asigura sprijin comunitar sau colectiv acelor persoane aflate într-o împrejurare din cauza căreia sunt lipsiți, temporar sau permanent, de resurse suficiente pentru subzistența sau îngrijirea medicală de bază. La nivel internațional, conceptul de securitate socială cunoaște o diversitate de interpretări, în funcție de specificul istoric al țării respective și de nivelul de dezvoltare.

Într-un stat democratic, conceptul de **protecție socială reprezintă un element fundamental al politicilor statale**. Conceptul de protecție socială a fost pentru prima dată introdus de **John Kenneth Galbraith**¹ și definește politica de protejare a categoriilor defavorizate ale populației, prin măsuri ce urmăresc alinierea acestor categorii la un trai de viață decent. Așadar, conceptele de securitate socială și protecție socială sunt total diferite, deși vizează în esență categorii comune de persoane defavorizate.

În țările cu regimuri politice nedemocratice, dictatoriale, sistemul de protecție socială este primitiv, slab dezvoltat, afectând puternic populația.

Așadar, *protecția socială reprezintă un ansamblu de decizii, acțiuni și măsuri întreprinse de societate pentru prevenirea, diminuarea sau înlăturarea consecințelor unor*

¹ Economist canadiano-american, reprezentant al Școlii keynesiene, cunoscut pentru lucrările sale de politică economică.

*evenimente considerate riscuri sociale asupra condițiilor de viață ale populației*¹. Într-o economie există mai multe categorii de persoane care reclamă protecție socială: șomerii cer protecția lor, handicapații cer protecție specifică, copiii și tinerii în general cer măsuri de protejare a lor etc.

Esența protecției sociale este exprimată prin funcțiile sale, și anume:

A. Funcția economică vizează în principal de nivelul de trai al populației, venitul complet sau parțial sau de altă sursă de venit existență folosită în strânsă legătură cu vârsta, capacitatea de muncă, pierderea întreținătorului legal, etc.

B. Funcția politică permite statului „prin mijloace specifice protecției sociale să realizeze direcțiile prioritate ale politicii sociale”

C. Conținutul funcției sociale constă în: restabilirea statutului social al invalizilor și/sau a altor pături vulnerabile la riscurile sociale, care le-ar permite să se simtă membri cu drepturi depline ai societății la un moment dat.

În țările în care există un sistem de protecție socială eficient întâlnim practic acțiunile sociale ale tuturor factorilor implicați în acest proces. Este vorba de agenții economici, salariați și stat în primul rând, dar și fundații, instituții religioase, de educație, de transport etc.

În condițiile dezvoltării economiei mondiale, atât din punct de vedere economic, dar și social-politic, a creșterii complexității acesteia, și-a făcut loc și **conceptul de dezvoltare durabilă**, care este strâns legat de noile probleme sociale ale economiilor țărilor dezvoltate contemporane.

¹ Luana Miruna Pop, *Dicționar de economie*, Editura Expert, București, 2002, pag. 552.

Dezvoltarea durabilă în plan social presupune abordarea a trei aspecte: economic (problematika sărăciei, inegalitatea distribuției veniturilor), ecologic (problematika mediului, relația om-natură) și social (nerespectarea drepturilor omului).

Dezvoltarea conceptului modern de dezvoltare economico-socială a țărilor lumii a presupus și apariția conceptului de dezvoltare umană, lansat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. În anul 1990, *Raportul Mondial referitor la Dezvoltarea Umană* introduce un indicator complex intitulat **indicatorul dezvoltării umane**. Acest indicator comensurează trei elemente esențiale și anume: durata de viață, instruirea și venitul, care exprimă accesul la resursele necesare unui trai decent. Indicatorul se bazează pe măsurarea speranței de viață, a cuprinderii școlare și a alfabetizării și a nivelului veniturilor. Încă din anul 1990, acest indicator este considerat un instrument statistic la nivel internațional¹.

În prezent, conceptual de dezvoltare umană vizează și alte aspecte cum ar fi: libertatea politică, libertatea socială, creativitatea, respectarea drepturilor umane fundamentale etc.

1.2. Strategia Europa 2020

Procesul de aderare a României la Uniunea Europeană a însemnat și o regândire a politicii sale economico-sociale.

¹ A se vedea Mariana Stanciu, *Politici sociale – Obiective O.N.U. privind dezvoltarea umană la nivel mondial și poziția României în clasamentul națiunilor*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, București.

Acest proces a fost regândit după criza economică din anii 2008-2011, criza ce a afectat statele Uniunii Europene, inclusiv România.

Anul 2010 trebuie să marcheze un nou început. Îmi doresc ca Europa să iasă mai puternică din criza economică și financiară, declara domnul José Manuel BARROSO, președinte al Comisiei Europene¹.

Europa 2020 reprezintă strategia Uniunii Europene de creștere economică și socială pentru următorul interval de timp.

Într-o lume aflată în permanentă schimbare, UE dorește să devină o economie nouă, modernă, inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii în general. Incluziunea socială, ca parte a incluziunii în general, se referă la respectarea statutului și drepturilor tuturor oamenilor dintr-o societate, care trebuie să aibă oportunitatea de a participa în mod relevant la viața acesteia și de a se bucura de un tratament egal cu ceilalți.

Aceste trei priorități se sprijină reciproc și sunt în măsura să ajute UE și statele membre să obțină un nivel ridicat de ocupare a forței de muncă, de productivitate și de coeziune socială.

În practică, Uniunea a stabilit cinci obiective majore care urmează să fie îndeplinite până în 2020.

1. Rata ocupării forței de muncă a populației cu vârsta cuprinsă între 20 și 64 de ani să crească la cel puțin 75%;

¹ A se vedea EUROPA 2020 - O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii /* COM/2010/2020 final */

2. Investirea a 3% din PIB-ul UE în cercetare-dezvoltare (C-D);

3. Îndeplinirea obiectivului „20/20/20” în materie de clima/energie:

- reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu cel puțin 20% față de nivelurile din 1990,

- creșterea la 20% a ponderii surselor regenerabile de energie în consumul final de energie

- creșterea cu 20% a eficienței energetice;

4. Reducerea ratei de abandon de la valoarea actuală de 15% la 10% și majorarea procentajului persoanelor cu vârsta cuprinsă între 30 și 34 de ani cu studii superioare de la aprox. 31% în prezent la cel puțin 40% în anul 2020;

5. Numărul cetățenilor europeni cu un nivel de trai inferior pragului național de sărăcie ar trebui redus cu 25%, ceea ce ar însemna scoaterea a peste 20 de milioane de persoane din sărăcie.

Statele membre au adoptat propriile lor ca obiective naționale în aceste domenii. Diverse acțiuni la nivel european și național vin în sprijinul realizării Strategiei Europa 2020¹.

Până în anul 2020, România trebuie să atingă următorii indicatori economici și sociali, așa cum se poate vedea din tabelul de mai jos:

¹ A se vedea **Strategia Europa 2020 și stadiul implementării în România**, autori Alexandra Irina Panzariu, Cristina Ioana Pricop, București, anul 2014.

Tabel nr. 1.1. Obiectivele Strategiei Europa 2020

Obiectivele Strategiei Europa 2020		Uniunea Europeană	România
			Obiectiv 2020
1	Rata de ocupare a populației cu vârsta de 20-64 ani	75%	70%
2	Investiții în cercetare și dezvoltare	3 % din PIB	2 % din PIB
Energie și schimbări climatice			
3	Reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră (față de anul 1990)	20%	20%
	Ponderea energiei din surse regenerabile în consumul final brut	20%	24%
	Creșterea eficienței energetice	20%	19%
Educație			
4	Rata părăsirii timpurii a școlii	10%	11.3%
	Rata populației cu vârsta de 30-34 ani absolventă a unei forme de educație terțiară	40%	26.7%
5	Promovarea incluziunii sociale, în special prin reducerea sărăciei - reducerea numărului de persoane aflate în risc de sărăcie și excluziune socială	cu cel puțin 20 milioane	cu cel puțin 580.000 persoane

Se poate observa din tabelul de mai sus, ca România, datorita nivelului sau de dezvoltare economico-socială, trebuie să depună eforturi considerabile de îndeplinire a acestor obiective.

1.3. Cuvinte cheie

Asigurări sociale, asistență socială, securitate socială, protecție socială, funcțiile protecției sociale, Strategia Europa 2020, contribuții la asigurări sociale, dezvoltare durabilă, indicatorul dezvoltării umane.

1.4. Verificarea cunoștințelor

1. Enumerați categoriile de asigurați din sistemul public.
2. Prezentați izvoarele de formare ale fondurilor de asigurări sociale.
3. Realizați o comparație între sistemele de asigurări sociale de tip Bismark și cele de tip Beveridge.
4. Identificați sistemul de asigurări sociale adoptat de țara noastră și căile de îmbunătățire ale acestuia.
5. Definiți conceptele de protecție socială și securitate socială.
6. Ce reprezintă indicatorul dezvoltării umane?

1.5. Grile de rezolvat

1. Securitatea socială începe și se termină¹:

1. adesea înainte chiar de naștere (îngrijiri prenatale);
 2. se poate prelungi chiar și după moarte (pensiile de urmaș);
 3. odată cu plata contribuțiilor și odată cu încetarea plății lor;
 4. odată cu încheierea contractului de pensie privată;
 5. odată cu încasarea primei pensii de stat;
 6. odată cu încasarea alocației de stat pentru copii.
- Se cere varianta corectă de răspuns.
- a) 1+2

¹ A se analiza lucrarea *Dreptul securității sociale*, autori Sanda Ghimpu, Alexandru Țiclea, Constantin Tufan, Editura All Beck, București, 1998.

- b) 1+2+3+4+5+6
- c) 3+4
- d) 4+5
- e) 5+6

2. Printre principiile de bază ale sistemului public de asigurări sociale nu se regăsește:

- a) principiul unicității;
- b) principiul egalității;
- c) principiul solidarității sociale;
- d) principiul facultativității (în condițiile existenței pilonilor II și III);
- e) principiul contributivității.

3. Se fac următoarele afirmații referitoare la indicatorul dezvoltării umane:

- a) Indicatorul dezvoltării umane este un indicator statistic la nivel internațional;
- b) Indicatorul comensurează trei elemente considerate esențiale pentru cercetători;
- c) Indicatorul comensurează, printre altele, și nivelul de alfabetizare al populației;
- d) Indicatorul se calculează o dată la 10 ani pentru comparații internaționale;
- e) Indicatorul se calculează anual, în cadrul diferitelor rapoarte internaționale de profil.

Precizați afirmația neadevărată (falsă).

4. Strategia Europa 2020 presupune în esență:

- a. Îndeplinirea unui set de indicatori strict economici.

b. Respectarea politicii comunitare în materia creșterii economice.

c. Realizarea comunității de exprimare a cetățenilor.

d. Îndeplinirea a cinci categorii de indicatori, considerați de bază.

e. Strategia nu mai este în vigoare.

Identificați afirmația adevărată.

1.6. Răspunsuri la grile

1. a)

2. d)

3. d)

4. d)